

provide means for the student to implement a consistent transition to the reality of crafted image characteristics by implementing a strategic and operational plan for its formation.

However, despite the importance of using interactive methods in the educational process, unfortunately, the methodological provision of forming a positive professional image of a future IT specialist has not been developed at the stage of students' training at higher educational institutions.

The **purpose** of the given work lies in consideration of interactive methods of forming a positive professional image of the future specialist in the field of information technology, taking into account the personal and activity approaches.

Results. The key concept in the context of our study is «interactive methods for creating a positive professional image of a future specialist in information technology», which are understood to be the methods aimed at continuous active interaction as concerns the formation of students' individual style of activity, communication and expansion of their opportunities, spheres of their application, the major priority of which is the moral qualities of an individual, as a result of which certain changes take place in a more careful attitude towards one's self as an instrument of the professional activity, creativity, and spiritual growth.

Originality. The interactive methods of forming a positive professional image of the future IT specialist are described in the following areas: informational (interface, team information search), motivational (flashmob «Company Logo», joint project «Corporate Image», brainstorming, press conferences, experiments), professional (range of professional ideas, modeling of role situations, «Interviewing», «Attestation», «Assessment-Center», discussions with IT professionals, professional wrestling, briefing), communicative (discussion of ideas arising out of a situation, «Two-Four-Altgether», dialogues, discussions, relevant interviews, presentations), goal-setting (SWOT-analysis, formulation of image-based goals for SMART technology, development of a plan for solving a certain problem). Analysis of interactive methods aimed at collective, cooperative, group collaboration on the formation of a professional image is carried out.

Conclusion. The interactive methods selected in accordance with the peculiarities of the professional activity of a future IT specialist make possible: the use of obtained methods of cooperation for modeling different professional situations; identification of features and characteristics required to create a positive image; inclusion into the process of forming an image (a consistent transition to the reality of characteristics of a crafted image by implementing a strategic and operational plan for image formation).

Key words: professional image; information technology specialist; methods; design; collaboration; student; image target; SMART technology; SWOT analysis.

Одержано редакцією 03.12.2017
Прийнято до публікації 10.12.2017

УДК 378:376-054.62+811.161.2 (045)

МОСКОВЧУК Наталя Миколаївна,
аспірантка кафедри теорії та методики
дошкільної освіти факультету дошкільної
педагогіки та психології, ПНПУ
ім. К. Д. Ушинського, м. Одеса, Україна
e-mail: moskovchuknata85@gmail.com

ДИНАМІКА І СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ УКРАЇНОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНОЗЕМНИХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. Систематизовано історичний досвід навчання української мови як іноземної на території України і за кордоном. Схарактеризовано динаміку становлення методики навчання української мови як іноземної. Проаналізовано сучасний стан, особливості й переважні тенденції українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей у закладах вищої освіти України і запропоновано власне формулювання цього процесу.

Ключові слова: методика; освітній процес; навчання української мови як іноземної; майбутній іноземний фахівець; заклад вищої освіти; технічні спеціальності; тенденції; лінгводидактика.

Постановка проблеми. У межах питання формування «мовної особистості» на рівні вищої школи набуває особливого значення проблема україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців. Основною метою загальнодержавної освітньої політики України є конкурентоспроможність на світовому ринку праці й партнерські стосунки з представниками зарубіжних освітніх систем розвинених країн світу. Європейська інтеграція України стає поштовхом для багатьох внутрішніх реформ, що спрямовані на розвиток демократії, забезпечення правових гарантій, свободи слова, зміцнення національної безпеки. Як наслідок активізації співробітництва України з іншими державами світу за останні роки значно збільшилася кількість іноземних студентів, які бажають отримати фах у закладах вищої освіти України.

Мета та завдання статті. Перед вищою школою поставлене завдання вдосконалення якості освітніх послуг, які мають задовольнити потреби іноземних майбутніх фахівців. Під час набуття професійних компетенцій представниками іноземного контингенту в немовних закладах вищої освіти необхідно приділяти особливу увагу розвитку комунікативних здібностей, що реалізуються в освітньому процесі й у подальшій професійній діяльності. Звісно, відповідно до принципів інтеграції України в міжнародний простір, вітчизняна вища школа прагне забезпечити формування полілінгвізму як провідної якості випускника закладу вищої освіти. Натомість саме україномовна підготовка іноземних студентів на високому професійному рівні є показником самодостатності й значного потенціалу національної освітньої системи. Українська мова є функціональною частиною світового мовного простору. Її статус як державної закріплено в 10-й статті Конституції України. Підтверджують цей статус Закони «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про засади державної мовної політики», відповідно до яких державна мовна політика України базується на визнанні й усебічному розвитку української мови як державної, забезпеченні всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території держави, забезпеченні умов для її вивчення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно зі статтею № 6 першого розділу Закону «Про засади державної мовної політики» українська мова як державна мова обов'язково застосовується на всій території України при здійсненні повноважень органами законодавчої, виконавчої й судової влади, у міжнародних договорах, у навчальному процесі в закладах освіти в межах і порядку, що визначаються цим Законом. Держава сприяє утвердженню державної мови в засобах масової інформації, науці, культурі, інших сферах суспільного життя [1]. Закріплення статусу української мови як державної та її функціонування на відповідному рівні в усіх галузях, а в галузі освіти особливо, сприяє формуванню належного іміджу української мови, що є запорукою рівноправного партнерства у світовій освітній спільноті в умовах, коли абітурієнт може обирати не тільки освітній заклад, а й країну навчання. Імідж і потенціал мови навчання в цьому виборі відіграє не останню роль. Українські освітяни активно працюють у напрямі підвищення престижу української мови в Україні й у світі. «Держава відповідно до міжнародних норм і міждержавних угод сприяє розвитку української мови і культури за кордоном, задоволенню національно-культурних потреб закордонних українців, надає згідно з нормами міжнародного права всебічну допомогу, за їхнім бажанням, освітнім школам, науковим установам, національно-культурним товариствам українців, громадянам українського походження, які проживають у зарубіжних країнах, у вивченні української мови та проведенні наукових досліджень з українознавства, сприяє навчанню громадян українського походження в освітніх закладах України» [1, Р. VII, ст. 30].

Науковці, які працюють у межах України і закордоном, докладають серйозних зусиль щоб підвищити функціональний рівень та авторитетність української мови, оскільки існує перелік історично зумовлених причин, що перешкоджають зміцненню престижу державної мови. Погоджуємося з думкою С. Єрмоленко, що престиж мови залежить не лише від спілкування на найвищих рівнях державної влади і ставлення до мови як до засобу досягнення успіху в професійній діяльності, а й від «статусу літературної мови серед різновидів етнічної (національної мови)» [2, с. 55].

На жаль, сучасна молодь у виборі мови спілкування не завжди схиляється на користь української мови. Це стосується як іноземців, так і громадян України. Чинні програми формування «мовної особистості» з урахуванням національних інтересів, де статус української мови є незаперечним, подекуди викликають нерозуміння й мовний нігілізм зі сторони студентства. Відповідно до вимог і потреб суспільства Україна формує досить гнучкий і демократичний підхід до мовної політики в системі освіти. Потреба громадян у мові навчання визначається в обов'язковому порядку за заявами про мову навчання, які подаються учнями, студентами при вступі до державних і комунальних закладів освіти, а також, у разі потреби, у будь-який час протягом навчання. Заклади освіти державної й комунальної форми власності в установленому порядку створюють окремі класи, групи, у яких навчання ведеться іншою мовою, ніж у закладі освіти в цілому, за наявності достатньої кількості відповідних заяв про мову навчання від учнів, студентів згідно з законодавством України про освіту. «З метою підтримання нечисленних мовних груп у встановленому законом порядку встановлюються нормативи формування малокомплектних закладів освіти, класів, груп і забезпечуються умови для їх функціонування» [1, Р. III, ст. 20].

Спільні зусилля гуманітарних наук і педагогіки, що зустрічаються на перехресті інноваційних і антропологічних парадигм, сприяють прогресивному національному поступу, визначають пріоритетні напрями становлення «мовної особистості» майбутнього фахівця. Українська мова є основним складником цього процесу, оскільки саме українська мова є показовою частиною загальної культури нашої країни. Закон України «Про засади державної мовної політики» фіксує вільний вибір мови навчання громадянами України, але наголошує на обов'язковому вивченні державної мови в обсязі, що достатній для інтеграції в українське суспільство [1, Р. III, ст. 20]. Іноземні майбутні фахівці – студенти закладів вищої освіти України – також обов'язково мають вивчати українську мову. Навчання в закладах вищої освіти України відбувається українською мовою, але для забезпечення академічної мобільності заклад вищої освіти може надавати студентам можливість вивчати дисципліни англійською та іншими іноземними мовами. При цьому майбутні фахівці мають володіти знаннями з цих дисциплін і державною мовою. Для викладання навчальних дисциплін іноземною мовою заклади вищої освіти утворюють окремі групи для іноземних громадян, осіб без громадянства, які бажають здобувати вищу освіту за кошти фізичних або юридичних осіб, або розробляють індивідуальні програми. При цьому заклади вищої освіти забезпечують вивчення такими особами державної мови як окремої навчальної дисципліни [3, Р. IX, ст. 48]. Функціонування української мови забезпечується також зацікавленістю зарубіжних науковців, які її вивчають на кафедрах української мови закладів вищої освіти багатьох країн світу (Росія, Румунія, Молдова, Словаччина, США, Канада, Сербія і Чорногорія, Болгарія, Польща, Китай та ін.).

Розвиток і модернізація вищої школи України потребує проведення серйозних наукових досліджень і розвідок. Завдяки активному впровадженню в освітній процес інноваційних технологій і сучасних підходів майбутні іноземні фахівці мають володіти українською мовою на відповідному рівні для продуктивного професійного й особистого спілкування. Для цього необхідно забезпечити високу ефективність навчання української мови як іноземної. Це питання входить до кола наукових інтересів багатьох зарубіжних і

українських науковців (Л. Дідківська, Т. Донченко, М. Єлісова, Ю. Жлуктенко, Т. Кудіна, Г. Лесная, Л. Паламар, Н. Прсяжнюк, В. Чумак, Г. Швець, І. Ющук), які прагнуть досягнення спільної мети україномовної підготовки іноземних майбутніх фахівців, що полягає в «забезпеченні їхніх комунікативних потреб у різних сферах спілкування: науковій (для отримання конкурентоспроможної підготовки за обраним фахом), суспільно-політичній і соціально-культурній (для належної адаптації й повноцінного орієнтування в новому соціально-культурному середовищі, особистісного культурного розвитку), побутовій (для задоволення потреб повсякденного життя), а також для виховання гармонійної особистості, яка здатна до міжкультурного діалогу» [4].

Серед найбільш помітних і специфічних для наукової сфери рис нашого часу можна назвати не лише бурхливий розвиток багатьох фундаментальних наук, але й активне народження нових наукових підходів на рубежі кількох наук, які дуже швидко оформлюються в окремі самостійні науки. Одним із таких відгалужень є нова наука – методика навчання української мови як іноземної. Методика навчання української мови як іноземної – це нова і малодосліджена галузь лінгводидактики, натомість вона має чітко визначені предмет (сукупність знань про процес навчання української мови як іноземної, методів і методичних рекомендацій, засобів навчання) та об'єкт дослідження (процес навчання української мови як іноземної), теоретичний фундамент (результати наукових досліджень), експериментальну базу (різноманітні методи досліджень) і понятійний апарат. Слід указати на тісний зв'язок методики навчання УМІ з такими галузями лінгводидактики, як українська лінгводидактика (методика навчання української мови) і методика навчання іноземних мов. Ці науки мають спільні тенденції розвитку на сучасному етапі реформації національної системи освіти, але різні історичні та хронологічні особливості становлення.

Перші іноземні студенти (болгари, албанці, серби, боснійці) на території сучасної України навчалися з 1865 в Одесі в Новоросійському університеті. Подальші вирішальні події в історії навчання іноземних студентів в Україні у складі Радянського Союзу Л. Рибаченко датує 1946 р. (в Україні почали навчатися студенти з Угорщини, Польщі, Болгарії, Чехословаччини, Югославії, Румунії, Китаю, НДР, В'єтнаму), 1956 р. (Україна приймає на навчання студентів із країн, що розвиваються, а серед перших були студенти з Алжіру, Єгипту, Судану, Афганістану, Бірми, Індонезії, Ірану, Іраку, Кіпру, Лівану), 1964 р. (в Україні створено систему управління навчанням іноземних студентів), 1968 р. (обов'язковим стало вивчення іноземними студентами суспільних наук у повному обсязі), 1974 р. (цей рік став переломним у вирішенні питання про якість професійної і політичної підготовки іноземних студентів), 1978 р. (державою було прийнято заходи щодо подальшого вдосконалення діяльності Української республіканської Ради у справах іноземних студентів), 1984 р. (новий етап підготовки іноземних студентів характеризувався переходом від її екстенсивного до інтенсивного розвитку) [5].

Датування перших україномовних студій для іноземних майбутніх фахівців не збігаються з початком навчання іноземців на території України, оскільки навчання іноземних студентів у цей період відбувалося російською мовою. Терміни започаткування методики навчання УМІ є досить суперечливими. Деякі дослідники (Л. Паламар, І. Кочан) висловлюють припущення, що українську мову як іноземну почали вивчати в 20-ті роки ХХ ст., але цю думку складно підтвердити через нестачу наукових публікацій із цієї теми за вказаний період. Водночас на базі інституту української наукової мови Академії наук України у 1918 і 1924 році видано посібник «Практический курс украинского языка. Пособие для русских школ на Украине и для самостоятельного изучения живой украинской речи» за авторством М. Гладкого [6].

Інші дослідники схиляються до датування появи методики навчання УМІ 60-тими рр. ХХ ст., коли потреба у вивченні української мови виникла у представників

української західної діаспори. Саме тоді поширюються перші публікації з теорії навчання УМІ. У 1963 році виходить друком перший підручник англійською мовою з основними відомостями про українську мову «Грамматика української мови» А. Медушевського і Р. Вятковської, у якому подано теоретичний матеріал із фонетики, морфології, синтаксису і практичну частину у вигляді системи вправ [7]. У 1969-1970 рр. у газеті «Вісті України» друкувався навчальний курс «Розмовляйте з нами українською мовою», який було розроблено науковцями Г. Макаровою, Л. Паламар, Н. Присяжнюк [8]. У підручнику основну увагу автори приділили розвитку усного мовлення й навичок читання. Слід зауважити, що на цьому етапі становлення методики навчання УМІ за межами України опубліковано перші навчальні посібники з вивчення української мови.

Аналіз процесу розвитку методики навчання УМІ дає змогу зафіксувати хвилеподібний характер її становлення як науки. Видання 60-70-х років ХХ ст. з методики навчання УМІ втрачали свою актуальність порівняно з методичними розробками і науковими розвідками з методики навчання російської мови як іноземної. Наступним серйозним поштовхом до активізації навчання УМІ стало набуття Україною незалежності, що автоматично підвищило престиж української мови у світі. Інтерес іноземних громадян до вивчення української мови значно зріс. Закономірно була створена нова методична, наукова і навчальна література, а в 1993 році відбулася перша Міжнародна конференція «Українська мова як іноземна: проблеми методики викладання», учасники якої продемонстрували неабиякий інтерес до визначеної теми і підтвердили актуальність навчання УМІ.

Визначною подією, що стимулювала вітчизняних науковців у напрямі активної роботи і вдосконалення методики навчання УМІ, стало проведення в 2004 році освітньої реформи і введення кредитно-модульного типу навчання й рейтингового контролю знань. У цей період науковцями проведено низку ґрунтовних досліджень і видано нові посібники та підручники з української мови як іноземної.

На сучасному етапі вагомим стимулом до нових розробок із методики навчання УМІ є інтеграція України в міжнародний простір і прагнення досягти самодостатності та цілісності національної самосвідомості. Дотримуючись принципів, що закладені педагогами-гуманістами і психологами (Г. Сковородою, Д. Дюї, З. Фройдом, Ж. Піаже, А. Маслоу, К. Роджерсом, В. Сухомлинським, Ш. Амонашвілі та ін.), науковці шляхом упровадження у процес україномовної підготовки іноземців комунікативного, функціонального, діяльнісного й особистісно зорієнтованого підходів прагнуть реалізації основних функцій української мови (пізнавальної, комунікативної, розвивальної, особистісно-визначальної, естетичної).

Загальні тенденції навчання іноземних студентів висвітлено у працях таких видатних педагогів, як Р. Аванесов, С. Барановська, Є. Бризгунов, Г. Богомазов, Л. Бондарко, Г. Китайгородська, В. Костомаров, О. Митрофанова та ін. Сучасні лінгводидакти, які працюють у галузі навчання іноземців, прагнуть до неперервного пошуку нових продуктивних методів навчання й постійного вдосконалення його змісту. Розроблення методики україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей є багатоаспектним явищем і потребує аналізу лінгвістичних, педагогічних, психологічних, фізіологічних і соціально-культурних процесів.

Психологічний аспект досліджуваної проблеми виявляється у вирішенні питання адаптації іноземців до навчання в закладах вищої освіти України. Сучасні дослідження адаптивних проблем майбутніх іноземних фахівців ґрунтуються на роботах П. Адлера, Дж. Беррі, С. Лісгаарда, Г. Триандіса. Особливо актуальними стають проблеми соціально-педагогічної, соціокультурної й психологічної допомоги іноземним студентам під час адаптації до навчання в закладах вищої освіти (І. Гребенніков, О. Гукаленко, О. Тетянченко, Сін Чжефу, Д. Порох, О. Кравцов, Т. Язвінська, Т. Кіящук, О. Доморовська,

О. Скворцова, Л. Бутенко, Т. Чернявська), інтеріоризації професійних цінностей іноземних студентів у закладах вищої освіти (Т. Фоміна), розвитку пізнавальних потреб іноземних студентів (О. Резван, Л. Хаткова), формування позитивного ставлення іноземних студентів до країни перебування, нової культури та освітнього середовища (Н. Стрельченко, М. Іванова, Н. Титкова, А. Корміліцин, О. Михайлова, О. Орехова, А. Черч).

У цьому ракурсі вагомим для нас є дослідження особливостей адаптації китайських студентів до освітнього процесу технічного університету Л. Бутенко, яка справедливо зауважує, що адаптація іноземців багато в чому залежить від їхнього попереднього культурного, соціально-економічно досвіду й особливостей виховання. Сенсоутворювальним чинником системи педагогічного супроводу, спроектованої дослідницею, є вплив на процес адаптації іноземних студентів полікультурного освітнього середовища і професійної спрямованості певного закладу освіти. Специфіка освітнього середовища технічного вишу полягає у прояві базових цінностей технічної культури, що передбачає розвиток у студентів теоретичного (технічного) та абстрактного мислення, оволодіння практичними вміннями і навичками навчально-професійної та науково-дослідницької роботи, активність і відносну самостійність у процесі навчання [9]. Таким чином, у контексті підготовки іноземного майбутнього фахівця технічної спеціальності, необхідно враховувати, що полікультурне освітнє середовище технічного закладу вищої освіти України вміщує три культури: українську, «технічну» і ту, носієм якої є іноземець.

У психолого-педагогічному аспекті україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців особливого значення набувають умови формування пізнавальних потреб, розвиток яких стає одним із провідних завдань навчання іноземних громадян, оскільки, на думку О. Резван, задоволення саме цього різновиду потреб особистості спонукає студента до самоаналізу, самокорекції, а також сприяє соціалізації у країні навчання. Дослідниця визначає мову найістотнішим чинником соціалізації та наполягає на тому, що саме інтенсивна мовленнєва підготовка є обов'язковим чинником успіху в процесі пристосування іноземних студентів до культурного середовища країни отримання освіти. Завдяки застосуванню адаптованих прийомів професійно-педагогічного спілкування у процесі навчання майбутніх іноземних фахівців стає можливим забезпечення комфортності навчання (створення ситуації успіху в навчанні, урахування культурологічного аспекту, набуття певного комунікаційного рівня мовою країни навчання, відповідна форма спілкування викладача і студента) і формування вмінь самостійної роботи студентів. Педагогічна техніка, визначена автором як оптимальна, включає теоретичні засади класичної педагогічної техніки і застосування у практичній діяльності адаптованих прийомів, які допоможуть вплинути на розвиток особистості студентів, які є носіями різних культур, на їхнє культурне співіснування [10].

Умовою успішної професійно-мовленнєвої підготовки іноземних студентів є формування психологічної структури іншомовної текстової діяльності, яке, на думку О. Євдокімової, відбувається шляхом застосування комплексу рефлексивних процедур (процедур моделювання об'єкта і моделювання процесу дії з ним), у якому відображено принцип побудови структурно-функціональної моделі іншомовної текстової діяльності. Іншомовну текстову діяльність дослідниця розглядає як полідетерміновану цілісну систему з прийому, створення й опрацювання іншомовної текстової інформації, що складається з низки функціональних блоків (сенсорного, мнемічного, інтелектуального, мовленнєво-моторного). Збільшення інтенсивності функціонування мнемічного блоку і його зв'язків з іншими функціональними блоками в межах цілісної системи діяльності науковець вважає запорукою ефективної іншомовної текстової діяльності студента [11].

Підвищенню якості україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей сприяє впровадження в освітню діяльність сучасних інформаційних технологій, розширення інформаційних зв'язків між учасниками освітнього

процесу, інтенсивність обміну інформацією. Дослідження проблеми інформаційного обслуговування іноземних студентів ґрунтується на наукових концепціях педагогіки, інформатики, психології. Погоджуємося з Н. Терещенко, яка зауважує, що формування й забезпечення інформаційних потреб іноземних студентів залежать від змін у потребах, що зумовлені новими інформаційними можливостями і технологіями, вимог сучасного освітнього процесу, що здійснюється й удосконалюється в умовах інформатизації, доступу, пошуку і отримання освітньої інформації, особливостей соціально-психологічних процесів під час надання освітніх послуг іноземним студентам. Дослідниця присвятила тему дослідження розробленню структурно-функціональної моделі обслуговування іноземних студентів, яка дає змогу сформулювати рекомендації з удосконалення й підвищення ефективності інформаційного забезпечення та пропозиції щодо організації якісних освітньо-інформаційних послуг на різних структурних рівнях. У роботі вивчено інформаційні потреби майбутніх іноземних фахівців і можливості їх забезпечення, мотиви приїзду, враження від української освіти, соціально-комунікативні проблеми обслуговування іноземних студентів (подолання мовних, етичних і психологічних бар'єрів). Учена дійшла висновку, що розвиток співпраці української вищої школи в наданні освітніх послуг іноземним громадянам передбачає всебічний аналіз навчання зазначеної категорії студентів та їхнього освітньо-інформаційного забезпечення, а також розроблення концептуальних засад підготовки іноземних фахівців в Україні за нових політичних, економічних і соціальних умов [12].

Складність україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей полягає в тому, що застосування традиційних методів професійно-мовленнєвої підготовки через вплив іншомовного середовища дещо обмежується. Перелік педагогічних технік, що можуть поліпшити рівень мовленнєвих умінь і навичок сучасного іноземного студента, має постійно оновлюватися. Продуктивним у цьому напрямі є домінування діяльнісного підходу в навчанні, що дає змогу застосовувати певний перелік форм і шляхів активізації мовленнєвих здібностей майбутніх фахівців. Особливо популярними серед них є дидактичні ігри різного типу. Ґрунтуючись на аналізі чинників, які впливають на якість професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх іноземних фахівців, В. Коломієць виділяє особливості мовленнєвого наслідування, що проявляються в різних сферах діяльності студентів-іноземців. На думку дослідниці, цей процес є неодмінним фактом, який проявляється в діяльності майже кожного студента іноземного походження. Саме ця особливість дозволила дослідниці дійти висновку, що у процесі навчання студентів-іноземців усного мовлення можуть бути активно застосовані комплексні дидактичні ігри, при моделюванні яких має бути передбачено застосування прийому наслідування і перевілення. В. Коломієць обґрунтовує комплексну модель освітнього процесу, що спрямований на налагодження органічних зв'язків між ігровою та практичною діяльністю, визначає принципи моделювання дидактичної гри (активність, динамізм, розважальний характер, виконання ролей, моделювання ситуації, зворотний зв'язок, проблемність, самостійність, системність, стимулювання особистісних якостей, ініціативність, багатогранність дій і результативність) і педагогічні можливості впровадження її у професійно-мовленнєву підготовку майбутніх іноземних фахівців, що забезпечує не лише розвиток усного мовлення, а й готовність до професійного застосування його у практиці [13].

Накопичення науково-методичних знань, що розумно поєднує вітчизняний та іноземний досвід навчання української мови як іноземної, є одним із провідних принципів поліпшення якості україномовної підготовки майбутніх фахівців. Аналіз історичних джерел засвідчує, що українські етнічні спільноти в різних країнах світу за період свого існування досягли значних успіхів в освітньо-виховній сфері суспільного життя, зокрема, у навчанні української мови як другої. Особливо це стосується канадців українського походження. Так, Ю. Заячук [14] систематизує досвід україномовної підготовки у вищих закладах освіти Канади. На нашу думку, заслуговують творчого

впровадження у процес україномовної підготовки майбутніх фахівців технічних спеціальностей проаналізовані в дисертаційній праці організаційно-педагогічні аспекти інноваційних підходів до організації навчання, зокрема: застосування новітніх мультимедійних технологій для забезпечення освітнього процесу (on-line курс «Українська Канада» Д. Глинки, on-line програм «Український алфавіт» і «Українські флеш-картки», «Український Інтернет-опитувальник» і «Українські інтерактивні вправи» О. Ільницького, електронні публікації Альбертського університету, застосування Інтернету як «бібліотеки» сучасного текстового, візуального і звукового матеріалу для викладачів і студентів); новаторська україномовна серія навчальних матеріалів для вчителів і учнів для викладання мови «Нова», що максимально адаптовані до україномовної підготовки переважно англomовним студентом; забезпечення процесу навчання навчальними посібниками і підручниками (особливо популярними закордоном є підручники «Conversational Ukrainian», «Ukrainian for Beginners», «An Introduction to Ukrainian» Я. Славутича, «Ukrainian Conversational and Grammatical» Дж. Джуравця, «Modern Ukrainian» А. Гумецької, «Ukrainian for Undergraduates» Д. Струка та ін.); методика оцінювання роботи студента викладачем і викладача студентом.

Специфіка досліджень навчання української мови як другої виявляється і в наукових розвідках, що присвячені методиці навчання української мови у школах з мовами викладання національних меншин України. Подібні дослідження здійснювалися в кількох напрямках: навчання російськомовних дітей дошкільного віку української мови (А. Богуш, Л. Казанцева, І. Луценко, В. Ляпунова, Л. Фесенко та інші); навчання російськомовних дітей шести-семи років української мови в загальноосвітніх школах (І. Гудзик, С. Пенькова, О. Хорошковська, Р. Чорновіл-Ткаченко); підготовка студентів до навчання української мови російськомовних дітей у дошкільних закладах (А. Богуш, Т. Котик); підготовка майбутніх учителів початкових класів до навчання державної мови у школах з угорською мовою навчання (О. Хома); навчання української мови у школах із мовами викладання національних меншин (О. Хорошковська). У фундаментальній праці О. Хорошковської, зважаючи на велику відмінність у підходах і кількості принципів навчання другої мови, визначено основні його принципи: урахування рідної мови; комунікативної спрямованості освітнього процесу; усного випередження; комплексності навчання; функціонально-ситуативного підходу до формування мовленнєвих умінь. Крім того, зважаючи на психолінгвістичні й психологічні особливості навчання української мови як державної, О. Хорошковська визначає додаткові принципи: забезпечення мовного середовища і настанови на мовлення; оптимального співвідношення між знаннями, мовними і мовленнєвими вправами; взаємозв'язку усного і писемного мовлення. Дослідниця наполягає на тому, що лінгвістичну основу для визначення змісту і методів навчання є лінгвістичний опис систем контактуючих мов, який у порівняльному плані дає можливість виявити збіг і розбіжність у мовних системах, а також ті знання, уміння й навички, які треба спеціально формувати, якщо навчальний матеріал властивий лише українській мові. Результати такого порівняльного аналізу також дають можливість передбачити різновиди міжмовного перенесення (транспозиція та інтерференція) [15].

Слід зауважити, що проблема міжмовної інтерференції та інші труднощі вимови звуків української мови займає чільне місце у процесі розроблення методики україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців, оскільки якість фонетичного оформлення вимови українською мовою та знання про звукову структуру української мови (знання про звукову систему мови, основні її поняття, зв'язок між звуковою й графічною системами, розвиток слухової й вимовної пам'яті) впливають на подальший процес оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності. Засновниками навчання фонетики української мови як іноземної стали такі науковці, як А. Медушевський,

Г. Макарова, Л. Паламар, Н. Присяжнюк, Н. Тоцька. Цю проблему розглядали також Н. Василенко, О. Гудзенко, М. Дудка, Т. Кірик, Л. Новицька.

Висновки з перспективи подальших розвідок. Аналіз законодавчої бази і наукової літератури засвідчує, що вища школа України все більше долучається до міжнародних процесів обміну інформацією, технологіями і висококваліфікованими кадрами. Зосередження уваги науковців різних галузей на проблемі підготовки майбутніх іноземних фахівців і застосування маркетингового підходу на рівні національного та міжнародного освітнього ринку дають можливість закладам вищої освіти України просувати широкий спектр освітніх послуг, зайняти відповідне місце на міжнародному ринку освіти. Підготовка висококваліфікованих фахівців іноземного походження потребує якомога повнішого, оперативнішого і комфортнішого надання освітніх послуг. Питання україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців є одним із провідних напрямів формування кваліфікованих фахівців технічних спеціальностей для країн, які направляють студентів в українські вищі. Науковці закладають підвалини цього важливого, але досі недостатньо розробленого питання. На основі вже наявних досліджень можемо дійти висновку, що україномовна підготовка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей – це багатоаспектний і специфічний освітній процес, який передбачає набуття майбутніми іноземними фахівцями технічних спеціальностей мовної та комунікативної компетенцій українською мовою, що за умови врахування історичного, психологічного, лінгвістичного, соціокультурного аспектів цього процесу, усебічного застосування методичного досвіду, упровадження новітніх форм і методів навчання й комп'ютерної підтримки освітнього процесу забезпечує успішне отримання технічної освіти в українських вищах, ефективну подальшу професійну діяльність.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про засади державної мовної політики» // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 23, ст. 218 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>.
2. Єрмоленко С. Я. Соціальна престижність української мови в сучасному комунікативно-інформаційному світі / С. Я. Єрмоленко // Українознавство. – 2005. – № 4. – С. 55–57.
3. «Про вищу освіту» : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Ушакова Н. І. Концепція мовної підготовки іноземців у ВНЗ України / Н. І. Ушакова, В. В. Дубічинський, О. М. Тростинська // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки : зб. наук. статей. – Вип. 19. – Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2011. – С. 136–146.
5. Рибаченко Л. І. Підготовка іноземних студентів у навчальних закладах України (1946-2000 рр.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» / Л. І. Рибаченко. – Луганськ, 2001. – 20 с.
6. Гладкий М. Практический курс украинского языка : пособие [для русских школ на Украине и для самостоятельного изучения живой украинской речи] / М. Гладкий. – Киев, 1924. – 153 с.
7. Медушевський А. П. Граматика української мови / А. П. Медушевський, Р. Г. Вятковська. – Київ : Рад. школа, 1963. – 132 с.
8. Макарова Г. І. Розмовляймо українською. Вступний курс : навч. посібник / Г. І. Макарова, Л. М. Паламар, Н. К. Присяжнюк. – У 3-х ч. – Київ, 2002. – 112 с.
9. Бутенко Л. И. Особенности адаптации китайских студентов в учебном процессе технического университета : дисс. ... кандидата педагогических наук : 13.00.01 / Людмила Ивановна Бутенко. – Новочеркасск, 2008. – 169 с.
10. Резван О. О. Педагогічні умови розвитку пізнавальних потреб іноземних студентів у процесі навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. О. Резван. – Київ, 2008. – 17 с.
11. Євдокімова О. О. Психологічні умови формування іншомовної текстової діяльності студентів (на матеріалі навчання іноземців) : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / О. О. Євдокімова. – Харків, 2003. — 18 с.
12. Терещенко Н. М. Інформаційне обслуговування іноземних студентів в університетській бібліотеці : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство та бібліографознавство» / Н. М. Терещенко. – Київ, 2005. – 20 с.

13. Коломієць В. С. Формування професійних мовленнєвих умінь у студентів іноземного походження засобами комплексних дидактичних ігор : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. С. Коломієць. – Київ, 2001. – 22 с.
14. Заячук Ю. Д. Організаційно-педагогічні основи діяльності українознавчих інституцій у системі вищої освіти Канади (40-90-і рр. XX ст.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» / Ю. Д. Заячук. – Івано-Франківськ, 2004. – 20 с.
15. Хорошковська О. Н. Теоретико-методичні засади навчання української мови і мовлення у школах I ступеня з мовами викладання національних меншин України : [монографія] / О. Н. Хорошковська. – Київ : Педагогічна думка, 2013. – 160 с.

References

1. *The Law of Ukraine «On the Principles of State Language Policy»*. (2013). Vedomosti Verkhovnoy Radi, 23, it. 218. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>. (in Ukr.)
2. Yermolenko, S. Ya. (2005). Social prestige of the Ukrainian language in the modern communicative and informational world. *Ukrayinoznavstvo (Ukrainian Studies)*, 4, 55–57 (in Ukr.)
3. «About higher education»: *The Law of Ukraine* 01.07.2014 № 1556-VII. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (in Ukr.)
4. Ushakova, N. I., Dubichins'kyi, V. V., & Trostins'ka, O. M. (2011). Concept of language training of foreigners in higher educational institutions of Ukraine. *Vykladannya mov u vyshchykh navchal'nykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zv'yazky: zb. nauk. statey (Teaching languages at higher educational institutions at the present stage. Interpersonal relations: Sb. sciences articles)*, Vol. 19, 136–146. Kharkiv (in Ukr.)
5. Ribachenko, L. I. (2001). *Preparation of foreign students in educational institutions of Ukraine (1946-2000): author's abstract. dis. ... candidate ped. Sciences*. Lugans'k (in Ukr.)
6. Gladkyi, M. (1924). *Practical course of the Ukrainian language: a manual [for Russian schools in Ukraine and for independent study of a living Ukrainian speech]*. Kyev (in Russ.)
7. Medushevs'kyi, A. P., & Vyatkovs'ka, R. G. (1963). *Grammatik of Ukraine language*. Kyiv: Soviet school (in Ukr.)
8. Makarova, G. I., Palamar, L. M., & Prisyazhnik, N. K. (2002). *Let's talk in Ukrainian. Introductory course: tutor. manual. Of 3 pat.* Kyiv (in Ukr.)
9. Butenko, L. I. (2008). *Features of the adaptation of Chinese students in the educational process of the Technical University: diss. ... candidate of pedagogical sciences*. Novocherkassk (in Russ.)
10. Rezvan, O. O. (2008). *Pedagogical conditions of development of cognitive needs of foreign students in the process of study: author's abstract. dis ... candidate ped. sciences*. Kyiv (in Ukr.)
11. Yevdokimova, O. O. (2003). *Psychological conditions of formation of foreign language text activity of students (on the material of studying foreigners): author's abstract. dis ... candidate psychol. sciences*. Kharkiv (in Ukr.)
12. Tereszhenko, N. M. *Information service for foreign students in the university library: author's abstract. dis ... candidate ped. sciences*. Kyiv (in Ukr.)
13. Kolomiyets', V. S. (2001). *Formation of professional language skills for students of foreign origin by means of complex didactic games: author's abstract. dis ... candidate ped. sciences*. Kyiv (in Ukr.)
14. Zayachuk, Yu. D. (2004). *Organizational and pedagogical foundations of the activity of Ukrainian-speaking institutions in the system of higher education in Canada (40-90-ies of the XX century): author's abstract. dis ... candidate ped. sciences*. Ivano-Frankivs'k (in Ukr.)
15. Horoshkovs'ka, O. N. (2013). *Theoretical and methodological principles of teaching Ukrainian language and speech in schools of the 1st degree with languages of teaching of national minorities in Ukraine: [monograph]*. Kyiv: Pedagogical Thought (in Ukr.)

Abstract. *MOSKOVCHUK Natalya Mikolayivna. Dynamics and current trends of Ukraine preparation for future foreign experiences of technical specialties.*

Introduction. *As a consequence of the intensification of Ukraine's cooperation with other countries of the world in recent years, the number of foreign students who wish to receive a degree in higher education institutions of Ukraine has significantly increased. Prior to the high school, the task is to improve the quality of educational services that must meet the needs of foreign future professionals. During the acquisition of professional competences by foreign contingent representatives in non-language higher education institutions, special attention should be paid to the development of communicative skills that are implemented in the educational process and in further professional activities.*

The purpose of the substantiation of dynamics and modern tendencies of Ukrainian-language preparation of future foreign specialists of technical specialties.

Results. *Within the framework of the issue of the formation of a «linguistic personality» at the level of higher education, the issue of Ukrainian-language training of future foreign specialists is of particular importance. The Ukrainian language is a functional part of the world's linguistic space. Its status as a state is enshrined in Article 10 of the Constitution of Ukraine. This status is confirmed by the laws «On Education», «On Higher Education» and «On the Principles of State Language Policy». Due to the active introduction in the educational process of innovative technologies and modern approaches, future foreign experts must have a Ukrainian language at the appropriate level for productive professional and personal communication. To do this, it is necessary to ensure the high efficiency of teaching Ukrainian as a foreign language. The article systematizes the historical experience of teaching Ukrainian as a foreign language on the territory of Ukraine and abroad. The dynamics of formation of the methodology of teaching the Ukrainian language as a foreign as a science and its close connection with such branches of linguodidactics as Ukrainian linguodidactics (Ukrainian language teaching methodology) and the methodology of teaching foreign languages that have common trends in development at the present stage of the reform of the national education system are characterized, but different historical and chronological features of formation.*

Conclusion. *Based on the analysis of the current state, features and prevailing tendencies of Ukrainian-language training of future foreign specialists of technical specialties in institutions of higher education of Ukraine, we can conclude that the preparation of future foreign specialists in technical specialties in Ukrainian is a multidimensional and specific educational process. It involves the acquisition by future foreign specialists of the technical specialties of language and communicative competences in Ukrainian, which, taking into account the historical, psychological, linguistic, socio-cultural aspects of this process, the comprehensive use of methodological experience, the introduction of the latest forms and methods of teaching and computer support of the educational process, provides a successful obtaining technical education in Ukrainian higher education and effective further professional activity.*

Key words: *method; educational process; teaching of the Ukrainian language as a foreign language; future foreign specialist; institution of higher education; technical specialties; trends; linguodidactics.*

*Одержано редакцією 08.12.2017
Прийнято до публікації 13.12.2017*

УДК 378.046 (045)

НІКОЛАЄСКУ Інна Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, докторант кафедри
педагогіки вищої школи і освітнього
менеджменту, Черкаський національний
університет імені Богдана Хмельницького,
Україна
e-mail: nikolaesky@ukr.net

**ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ВИКЛАДАЧА
СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ:
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАЛЬНОГО ЕТАПУ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Анотація. *Представлено результати формувального етапу дослідницько-експериментальної роботи з вивчення проблеми професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Окреслено етапи експериментального дослідження щодо результативності професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами ІКТ.*

Запропоновано авторське визначення термінолексми «професійно-педагогічна самореалізація викладача системи післядипломної освіти». Висвітлено результати